

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ک امام حسین علیه السلام :

مردی از اشراف بنی تمیم سه روز قبل از شهادت امیرالمؤمنین علی بن

ابیطالب علیه السلام نزد ایشان آمد، نامش عمرو بود.

گفت: ای امیرالمؤمنین به من از اصحاب رس^ص خبر ده.

در کدام عصر بودند؟

منزلشان کجا بود؟

پادشاهشان چه کسی بود؟

آیا خداوند متعال رسولی را به سویشان فرستاد یا نه؟

چگونه هلاک شدند؟

من در قرآن نام آنان را یافتم^۱ ولی احوالشان را ندیدم و از سرگذشتشان

بی اطلاعم.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

از سخنی سؤال کردی که قبل از تو احدی از من سؤال نکرد و احدی آن را بعد از

۱. وَعَادَا وَتَمُودَا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ (فرقان ۳۸). كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ (ق ۱۲).

من برایت بیان نمی‌کند مگر آن که آن را از من نقل نماید .

آیه‌ای در کتاب خدا نیست مگر آن که من تفسیرش را می‌دانم و اطلاع دارم در چه مکانی نازل شده‌است ، در دشت نازل شده یا در کوه و می‌دانم در چه زمانی نازل شده ، در شب یا در روز بوده است .

سپس به سینه‌شان اشاره کردند و فرمودند :

إِنَّ هَهُنَا لَعِلْمًا جَمًّا وَ لَكِنَّ طُلَّابَهُ يَسِير

در این سینه علم بسیار نهفته ولی طالبانش کم‌اند ، به زودی مرا از دست می‌دهند و پشیمان خواهند شد .

درخت صنوبر

ای برادر تمیمی آنان قومی بودند که درخت صنوبر را (که در تمام سال سبز است) می‌پرستیدند و به آن شاه درخت می‌گفتند .

یافت بن نوح^۲ آن را برکنار چشمه‌ای کاشت ، آن چشمه را روشاب نامند که بعد از طوفان ، برای نوح عليه السلام جاری شد و آنان را اصحاب رس^۱ نامیدند زیرا پیامبرشان را زیر خاک کردند^۳ .

این ماجرا بعد از سلیمان بن داود عليه السلام اتفاق افتاد .

آنان دوازده شهر در اطراف رودخانه داشتند ، آن رودخانه را در بلاد مشرق رس^۱

۲ . فرزند حضرت نوح عليه السلام .

۳ . رس در لغت به معنای کندن چاه و حفاری زمین و چیزی را در زمین دفن کردن به کار رفته است .

نامند^۴، که به خاطر عمل زشتشان رسّ نامگذاری شده است .

آن روز در زمین نهری پرآب تر، گواراتر و شهرهایی بیشتر و آبادتر از آنها نبود .

اولی آنها را آبان می نامیدند .

دومی آذر .

سومی دی .

چهارمی بهمن .

پنجمی اسفندار .

ششمی فروردین .

هفتمی اردیبهشت .

هشتمی خرداد .

نهمی مرداد .

دهمی تیر .

یازدهمی مهر .

و دوازدهمی شهریور .

بزرگ ترین شهرشان اسفندار ، پایتخت پادشاهشان ترکوز بن شاپور بن یارش بن

۴. الرس نهر بناحیه آذربایجان (رودخانه آرس واقع در آذربایجان) . تفسیر قمی سوره ق ج ۲ آیات ۱۲ - ۱۹ ص ۳۲۳

شازن بن عمرو بن کنعان^۵، از نوادگان عمرو پادشاه روزگار ابراهیم علیه السلام بود .
چشمه^۶ و صنوبر اصلی در این شهر قرار داشت (چون همه نمی توانستند کنار
صنوبر بزرگ بیایند) در هر شهر دانه و بذری از شکوفه آن صنوبر را کاشته
بودند و به سوی آنها نهری را از چشمه روشاب که نزد صنوبر مادر بود جاری
کرده بودند .

آن دانه‌ها روئید و درختان بزرگی شد ، آنان آب چشمه اصلی و نهرهایی که
درختان صنوبر از آنها سیراب می شد را بر خودشان و حیواناتشان حرام کردند و
از آن نمی نوشیدند ، هر کس از آن می نوشید او را می کشتند و می گفتند : هُوَ حَيَاةُ
آلِهَتِنَا این مایه زندگی خدایان ماست و برای احدی جایز نیست از حیات آنان کم
کند و خودشان و چهارپایانشان از رودخانه رس که از شهرهایشان می گذشت
می نوشیدند .

اصحاب رس با هم قرار گذاشته بودند در هر شهر در هر ماه از سال یک شبانه
روز مراسم عید داشته باشند .

اهل هر شهر در روز عید جمع می شدند و روی درخت ، پرده و سایه بانی نازک از
ابریشم و حریر که رویش شکل‌هایی نقاشی کرده بودند و به انواع صورت‌ها

^۵ . در نسخه دیگر ترکوذ بن غابور بن یارش بن سازن بن عمرو بن کنعان آمده است .

^۶ . چشمه روشاب .

آراسته بودند نصب می کردند . سپس گوسفندان و گاوها را می آوردند و برای تقرّب به درخت صنوبر و احترام به او ذبح می کردند و با هیزم آنها را آتش می زدند .

وقتی دود و غبار قربانیها بالا می رفت و بین آنان و آسمان حائل می شد در برابر درخت به سجده می افتادند ، گریه می کردند و متضرّعانه می خواستند که او از آنان راضی شود و خطاهایشان را ببخشد .

شیطان و دعوت به فساد

پس شیطان می آمد و شاخه های درخت را تکان می داد و به صدای پسر بچه ای از تنه درخت فریاد می زد :

إِنِّي قَدْ رَضِيتُ عَنْكُمْ عِبَادِي فَطَيَّبُوا نَفْسًا وَقَرُّوا عَيْنًا

بندگان من از شما راضی شدم ، راحت باشید ، شادمانی کنید ، چشمتان روشن باد آنان سر بر می داشتند و شراب می خوردند و موسیقی می نواختند و دست بندهای زینتی به دست می کردند و روز و شبشان را بر آن حال بودند و سپس به منازلشان بر می گشتند .

عجمی ها^۷ نام ماه هایشان را به آبان ماه ، آذرماه و . . . نامیدند ، در حالی که مشتق از اسماء این شهرها بود زیرا اعیاد ماهانه شان را هر دفعه به نام یک شهر برگزار

۷ . ایرانیان .

می کردند و به هم می گفتند : این عید ماه آبان است و این جشن ماه فلان است .

جشن شهر بزرگ و سیزده بدر

سرانجام عید شهر بزرگشان اسفندار فرا می رسید ، در شهر پایتخت ، کوچک و بزرگ جمع می شدند ، در اطراف صنوبر بزرگ و چشمه اصلی خیمه و سایه بانی ابریشمین با اشکال مختلف نصب می کردند که بسیار بزرگ بود و ۱۲ دروازه برایش قرار می دادند ، هر دری برای اهالی شهری بود و آن جا استراحت گاه آنان بود .

آنان خارج از خیمه برای درخت صنوبر سجده می کردند و چندین برابر آنچه برای درختی که در شهرشان قربانی می کردند برای صنوبر بزرگ قربانی می کردند . در آن وقت ابلیس می آمد و صنوبر را حرکت شدیدی می داد و با صدای بلند از درون درخت فریاد می زد و آنان را به بیشتر از آنچه شیاطین و یارانش در شهرهای دیگر می گفتند وعده می داد و امیدوار می کرد .

آنان سر از سجده برمی داشتند و از شدت فرح و نشاط چنان از خود بی خود می شدند که سر از پا نمی شناختند و از شرب خمر و موسیقی فرصت حرف زدن نداشتند .

دوازده روز و شب به عدد اعیادشان در طول سال دور شاه درخت بر آن حال بودند ، سپس روز سیزدهم از پایتخت به در شده و سر به بیابانها گذاشته و به

شهرشان بر می گشتند .

مأموریت پیامبر

زمانی که کفرشان به خداوند متعال طولانی شد و کار ناشایستشان به درازا کشید و سالیان دراز به عبادت صنوبر پرداختند ، خداوند پیامبری از بنی اسرائیل از فرزندان یهودا پسر یعقوب علیه السلام فرستاد .

او مدتی طولانی در بینشان بود ، آنان را به عبادت خدا و ربوبیت پروردگار دعوت می کرد ، اما آنان از او پیروی نمی کردند و گوش به حرفش نمی دادند .

وقتی پیامبرشان شدت گمراهی و قبول نکردن مواعظ را از آنان دید و از هدایتشان مأیوس شد ، روزی که مراسم عید بزرگشان فرا رسیده بود گفت : پروردگارا ، بندگان مرا تکذیب کردند و به تو کافر شدند و درختی را می پرستند که نفع و ضرری به حالشان ندارد ، خدایا تمام درختانشان را خشک نما و قدرتت را به آنان نشان ده .

خشک شدن درختان

صبحگاهان دیدند درختشان خشک شده است ، ناراحت و وحشت زده شده ، در مورد این ماجرا دو فرقه شدند .

گروهی می گفتند : این مرد که خود را فرستاده پروردگار آسمان و زمین معرفی می کند خدایانتان را سحر کرده تا شما را از عبادت خدایانتان بازدارد و به عبادت

خدای خودش دعوت نماید .

و گروهی می گفتند : نه ، بلکه خدایانتان غضبناک شده‌اند ، آنان وقتی دیدند این مرد از آنان عیب می گیرد و شما را به عبادت غیر خودشان دعوت می کند ، زیبایی و طراوتشان را پنهان کردند تا شما غضب کنید و انتقامشان را بگیرید .

کشتن پیامبر

سرانجام به دنبال آن سخنان همه قوم بر کشتن آن پیامبر اجماع و اتفاق کردند . بدین منظور لوله‌های سربی بلند و دهان گشادی را تهیه کرده ، آن‌ها را به ته چشمه فرستادند و تا سطح آب ، یکی بالای دیگری نصب کردند ، آب داخل لوله‌ها را خالی کردند و در ته چشمه چاهی عمیق که دهانه تنگی داشت حفر کردند و پیامبرشان را داخل آن چاه کردند و دهانه چاه را با سنگ بزرگی بستند ، سپس لوله‌ها را از میان آب خارج کردند و گفتند : ما امیدواریم با چنین اقدامی که کردیم خدایانمان از ما راضی شوند زیرا می بینند که ما کُشتیم کسی را که به آنان بدی می کرد و از آن‌ها عیب‌جویی می کرد و ما را از عبادتشان باز می داشت ، ما آن پیامبر را زیر درخت بزرگ دفن کردیم تا خشمش فرو نشیند و از او انتقام گیرد و نور و طراوت و رونق و شکوهش را همان‌طور که بود برایمان برگرداند .

آنان تمام روزشان را ماندند در حالی که صدای ناله پیامبرشان را می شنیدند ، که می گفت : سَيِّدِي قَدْ تَرَى ضَيْقَ مَكَانِي وَ شِدَّةَ كَرْبِي فَارْحَمْ ضَعْفَ رُكْنِي وَ قَلَّةَ

حِيلَتِي وَ عَجَلٍ بِقَبْضِ رُوحِي وَ لَا تُؤَخِّرْ إِجَابَةَ دَعْوَتِي^۸.

سرانجام پیامبرشان در آن زندان تنگ و تاریک از دنیا رفت و جان تسلیم کرد.

نزول عذاب الهی

خداوند متعال خطاب به جبرئیل فرمود: ای جبرئیل آیا این بندگانم که حلم من آنان را مغرور کرد و خودشان را از مکر من ایمن می دانستند و غیر مرا عبادت می کردند و رسولم را کشتند گمان می کنند غضبم را می توانند تحمل نمایند یا می توانند از سلطنت من خارج شوند؟ چگونه؟ و حال آن که من از گنهکاران و کسانی که از عذابم نمی ترسند انتقام گیرنده هستم.

به عزتم قسم می خورم که آنان را مایه عبرت عالمیان قرار دهم.

به امر الهی، هنگام عیدشان، تند باد شدید و سرخی وزیدن گرفت، آنان متحیر و وحشت زده شدند، بعضی به بعض دیگر پناه می بردند، زمین از زیر پایشان شعله می کشید و مانند سنگ کبریت^۹ شعله ور گردید و ابر سیاه رنگی بالای سرشان ظاهر شد و بر آنان گلوله های آتشین و شعله ور به مانند گنبد فرو می ریخت.

پس بدن هایشان ذوب شد همان طور که سرب در آتش ذوب می شود^{۱۰}.

^۸. آقای من، تو تنگی مکانم و شدت گرفتاریم را می بینی، بر ضعف و عجزم رحم کن و مرگم را برسان و اجابت دعایم را تأخیر نینداز.

^۹. گوگرد.

^{۱۰}. عن الهروی عن الرضا عن آبائه عن الحسين بن علي عليه السلام قال:

أتى على بن أبي طالب عليه السلام قبل مقتله بثلاثة أيام من رجل من أشراف تميم يقال له عمرو فقال: يا أمير المؤمنين، أخبرني عن

مراسم خرافی سیزده بدر

﴿ آیت الله مکارم شیرازی :

مراسم خرافی سیزده بدر را من بررسی که کردم سرچشمه‌اش از نظر تاریخ بر می‌گردد به أصحابُ الرِّسِّ، که در قرآن^{۱۱} به آن اشاره شده است .

در حالات أصحابُ الرِّسِّ در تفاسیر اشاره شده و در یکی از شروح نهج البلاغه هم داستان مفصل آن را دیدم .

دوازده شهر یا آبادی بود که هر شهر و هر آبادی به نام یکی از ماه‌های سال خورشیدی بود .

یکی اسمش فروردین بود ، یکی اردیبهشت ، یکی خرداد به ترتیب .

مذهبان هم بت پرستی بود . درختان صنوبر را پرستش می‌کردند . صنوبر منبع درآمد خوبی برای آنها بود .

أصحاب الرس فی آی عصر كانوا؟

و این کانت منازلهم؟

و من کان ملکهم؟

و هل بعث الله عزوجل إلیهم رسولا أم لا؟

و بماذا أهلكوا؟

فإنی أجد فی کتاب الله ذکرهم و لا أجد خبرهم فقال له علی عليه السلام ...

عیون اخبار الرضا عليه السلام ج ۱ باب ۱۶ ح ۱ ص ۱۸۱ تا ۱۸۴

علل الشرایع ج ۱ باب ۳۸ ص ۷۹ تا ۸۳

^{۱۱} . فرقان ۳۸ و ق ۱۲ .

روز اول که می شد همه از تمام دوازده شهر یا روستا جمع می شدند توی شهر فروردین و مراسم جشنی داشتند، فردا می رفتند توی شهر اردیبهشت و مراسمی داشتند، روز سوم می رفتند توی شهر یا آبادی که خرداد نام داشت تا به آبادی اسفند که می رسید دوازده شهر تمام می شد.

روز سیزده دسته جمعی از آبادی ها می رفتند به بیابان ها و مراسم سیزده و جشن و پایکوبی و آلودگی به انواع مفاسد را در آن جا برگزار می کردند. بنابراین سیزده بدر یک سنتی بوده که از بت پرستان باقی مانده.

همان طوری که سنت مراسم شب چهارشنبه سوری هم که احترامی برای آتش قایل می شدند سنتی از آتش پرستان است.

ما جنبه های مثبت سال جدید را حفظ کنیم.^{۱۲}

عدد ۱۳ نحس نیست

عدد سیزده در اذهان بسیاری از مردم نحوست دارد.

سابقاً مأمورین شماره گذاری از نوشتن عدد سیزده کراهت داشتند و آن را بر درب

^{۱۲}. مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۱ ص ۱۵۵ و ۱۵۶.

س. در یکی از نشریات از قول جناب عالی، که با بررسی ریشه تاریخی سیزده بدر، آن را یک مراسم خرافی معرفی کرده بودید، چنین آمده است: مراسم خرافی سیزده بدر را بررسی کردم، سرچشمه اش از نظر تاریخی به اصحاب الرس که در قرآن به آن اشاره شده برمی گردد... صحت و سقم این مطلب را بیان فرمایید.

ج. آن چه از ما نقل شده اجمالاً صحت دارد. استفتائات آیت الله مکارم شیرازی ج ۳ ص ۵۷۲ س ۱۶۰۱

خانه‌ها و مغازه‌ها به صورت ۱ + ۱۲ می‌نوشتند. این عقیده صرفاً یک شایعه بی‌اساس و غیر معقول است.

بعضی از ایام مبارک سال در روز ۱۳ ماه است، مثلاً ولادت با سعادت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در روز ۱۳ رجب اتفاق افتاده است. بالفرض هم اگر این روز نحس باشد با صدقه دادن، دست محتاجی را گرفتن، با طلب خیر از خداوند متعال و... سعید می‌شود، اما با بیرون رفتن از شهر و مشغول تفریحات ناسالم و گناه شدن که نحسی در نمی‌رود.

نوروز یعنی روز نو

س. اگر عید نوروز جمشیدی سلطانی است که مسلمان نبوده، چگونه غسل مستحب است که عمل او را احیا می‌نماید؟

ج. نوروز یعنی روز نو، روز اول فصل بهار مثل خود فصل بهار یک امر واقعی و تکوینی است، به جمشید و شخص دیگر ارتباط ندارد، خدا می‌داند چند هزار یا چند میلیون سال پیش از جمشید بوده است.

از آیات خدا است که زمین دوباره بعد از موتش و خشک شدن گیاه‌ها زنده می‌شود و چنان که خداوند در قرآن مجید می‌فرماید:

أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ ۱۳

۱۳. حدید ۱۷: بدانید خداوند زمین را پس از مرگش زنده می‌کند.

و محتمل است غسل یا هر عبادت دیگر به همین مناسبت باشد^{۱۴}.

نوروز عید مذهبی نیست

س. آیا نوروز و اعمالی که مربوط به نوروز وارد شده جزء تعلیمات پاک اسلام است؟

ج. عید نوروز از اعیاد مذهبی نیست.

و دید و بازدیدها و سایر اعمال مرسوم در آن روز، دستور خاص مذهبی ندارد. بلی راجع به غسل و لباس پاکیزه پوشیدن و روزه داشتن و چهار رکعت نماز که در مفاتیح الجنان ذکر شده از معلی بن خنیس نقل گردیده، عمل به آن از باب این که این برنامه‌ها به طور مطلق در اسلام مورد ترغیب و تشویق است اشکال ندارد ولی عنوان ورود و خصوصیت آن ثابت نیست.

آنچه که عید اسلام و مسلمین است عید قربان و عید فطر و عید غدیر و ایام ولادت سایر معصومین علیهم السلام و عید مبعث که همه از اعیاد مشترک اسلامی و مذهبی است، می باشد^{۱۵}.

دلیل معتبر بر اعمال نوروز نداریم

س. نظر حضرت عالی راجع به عید نوروز چیست؟

آیا همانند عیدهایی که مسلمانان آن‌ها را جدی می‌گیرند مثل عید فطر و قربان، از

۱۴. آیت الله صافی گلپایگانی، معارف دین ج ۲ ص ۳۷۸ س ۲.

۱۵. آیت الله صافی گلپایگانی، معارف دین ج ۲ ص ۳۷۸ و ۳۷۹ س ۳.

نظر شرعی ثابت شده است یا این که فقط روز مبارکی محسوب می شود مثل روز جمعه و مناسبت های دیگر؟

ج. هر چند نصّ معتبری مبنی بر این که عید نوروز از اعیاد دینی یا ایام مبارک شرعی باشد وارد نشده است ولی جشن گرفتن و دید و بازدید در آن روز، اشکال ندارد، بلکه از این جهت که صله رحم می باشد مستحسن است^{۱۶}.

س. آیا آنچه راجع به عید نوروز و فضیلت و اعمال آن وارد شده، صحیح است؟ آیا انجام آن اعمال (اعمّ از نماز و دعا و غیره) به قصد ورود جایز است؟
ج. انجام آن اعمال به قصد ورود، محلّ تأمل و اشکال است. بله انجام آن ها به قصد رجاء و امید مطلوب بودن، اشکال ندارد^{۱۷}.

به مرجع دینی باید رجوع کرد نه مردم عوام

س. در عید نوروز اقدامات خوبی چون نظافت و صله رحم و... انجام می گیرد. ولی برخی مدّعی هستند، به استناد برخی روایات که این عید علاوه بر جنبه ملّی، وجهه شرعی دارد.

از جمله به روایتی از معلّی بن خنیس استناد می شود یا روایتی از امام علی علیه السلام ذکر می شود که: هر روزتان نوروز باد.

^{۱۶}. مقام معظم رهبری، أجوبة الاستفتاءات فارسی ص ۳۲۶ س ۱۴۶۶.

^{۱۷}. مقام معظم رهبری، أجوبة الإستفتاءات فارسی ص ۳۲۶ س ۱۴۶۷.

آیا استدلال به این روایات تامّ است و می توان برای نوروز وجهه دینی و شرعی درست کرد؟

آیت الله سیستانی : صحّت آنها ثابت نیست .

آیت الله صافی گلپایگانی :

نوروز از اعیاد اسلامی نیست هر چند در بعضی روایات دستور دعا و غیره وارد شده باشد .

مقام معظم رهبری :

سعی کنید اطلاعات تاریخی و غیر آن را از منابع معتبر که در اختیار افراد مطلع و مورد اعتماد است دریافت نمائید .

آیت الله مکارم شیرازی :

روایت مذکور از نظر سند ضعیف است و نوروز جنبه شرعی ندارد ولی یک عید ملی و طبیعی است .

آیت الله بهجت :

در روایات برای نوروز وجهه دینی و شرعی داده نشده ، فقط نوشته شده که در نوروز این جریانات اتفاق افتاده و مرحوم مجلسی رحمته الله علیه دعا نقل کرده .

آیت الله فاضل لنکرانی :

شما مطالب مربوط به دین خود را از مرجع تقلیدتان اخذ کنید نه از مردم عوام و افرادی که بدون علم کافی سخن می گویند . کما این که نمی توانید به یک روایت

استناد کنید در حالی که روایات دیگر هم داریم و شما صحت آن را تشخیص نمی‌دهید.^{۱۸}

آیت الله بروجرودی: نوروز از امور عادیه است و شرعی نیست...^{۱۹}

گناه در هر روز و هر جا حرام است

س. همان‌طور که مستحضرید یکی از سنت‌های ملی ملت ایران برپایی عید نوروز است که پیرایه‌هایی نیز برای آن قرار داده شده که از جمله مراسم چهارشنبه سوری و سیزده بدر است که در طول سال‌های اخیر برپایی این مراسم‌ها، علاوه بر بجا گذاشتن تلفات و خسارات جانی و مالی، موجب هتک حرمت مسائل شرعی شده و به ویژه در روز سیزده بدر در صحراها و بیابان‌ها، برخی علاوه بر اختلاط محرم و نامحرم، به رقص و پایکوبی و انجام برخی محرمات دیگر می‌پردازند.

از آنجایی که متأسفانه روز به روز این گونه سنت‌ها در حال رواج است، خواهشمند است نظر مبارک را در مورد این عید و پیرایه‌های آن بیان فرمایید تا متدینین وظیفه خود را در قبال آن بدانند.

آیت‌الله صافی گلپایگانی:

رقص و اختلاط محرم و نامحرم در هر روز و هر جا حرام است خواه در عید

^{۱۸}. مسائل جدید ج ۵ ص ۶۷ و ۶۸.

^{۱۹}. استفتائات ج ۲ احکام احیای موات ص ۳۹۰ و ۳۹۱ س ۲۰.

نوروز باشد یا سیزده یا غیر این‌ها .

و همچنین هر عملی که موجب هتک حرمت اسلام باشد .

و همچنین آتش‌بازی در چهارشنبه سوری و یا هر وقت دیگر .

و شخص مسلمان باید اسلام را بر همه شوون و مراسم مقدّم بدارد .

و آن‌چه که ایرانیان قبل از اسلام به عناوین مذکوره به نام مراسم ملی و غیره

انجام می‌داده‌اند ، محکوم^{۲۰} اسلام است و اسلام بر آن خطّ بطلان کشیده و

کسی که مجدداً بخواهد تحت هر نامی و عنوانی آن را احیاء کند ، برخلاف وظیفه

اسلامی خود عمل کرده است .

مقام معظم رهبری :

در اصل عید و عید گرفتن اشکالی نیست ، باید از کارهای حرام احتراز شود .

آیت‌الله فاضل لنکرانی :

عید فی حدّ نفسه مانعی ندارد ولی انجام محرّمات شرعی در هیچ حال و تحت هیچ

عنوان جایز نیست و مسلمانان و مؤمنان باید از کار حرام همواره اجتناب کنند و

در این گونه موارد نهی از منکر کنند .

آیت‌الله تبریزی :

فعل حرام ، حرام است و فعل حلال ، حلال است چه در عید نوروز و چه در غیر

آن و تکلیف دیگران است که در این موارد امر به معروف و نهی از منکر کنند .

^{۲۰} . یعنی مورد تأیید اسلام نمی‌باشد .

آیت الله مکارم شیرازی :

عید نوروز ، مراسم و جنبه های مثبتی دارد مانند پاک سازی منازل و صلّه رحم و دید و بازدید و امثال این ها که از نظر شرع مقدّس اسلام خوب است .
ولی از مراسم خرافی مانند شب چهارشنبه سوری و سیزده بدر سزاوار است اجتناب شود.^{۲۱}

چهارشنبه سوری سند حماقت**استاد مطهری :**

چهارشنبه آخر اسفند می شود ، بسیاری از خانواده ها (که باید بگوییم : خانواده های نادان) آتشی و هیز می روشن می کنند .

بعد آدم های سُر و مُر و گنده از روی آتش می پرند :

ای آتش زردی من از تو ، سرخی تو از من !

این چه قدر حماقت است .

که می پرسیم : چرا چنین می کنید ؟

می گویند : این یک سنتی است میان ما مردم ، از قدیم پدران ما چنین می کرده اند .

قرآن می گوید : **أُولَٰئِكَ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا**^{۲۲} .

^{۲۱} . مسائل جدید ج ۱ ص ۱۵۹ و ۱۶۰ .

^{۲۲} . بقره ۱۷۰ : **وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءِآبَاءَنَا ءِأُولَٰئِكَ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ** .

اگر هم پدران گذشته تان چنین کاری می کردند شما وقتی می بینید یک کار احمقانه است و دلیل حماقت پدران شماست رویش را بپوشانید .

چرا این سند حماقت را سال به سال تجدید می کنید ؟

این فقط یک سند حماقت است که کوشش می کنید این سند حماقت را همیشه زنده نگه دارید ، ماییم که چنین پدر و مادرهای احمقی داشته ایم **أَوْلَوْ كَانِ**
ءِآبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا^{۲۳} .

احیای مظاهر ملی گرای

س . خرید و فروش ترقه و انجام چهارشنبه سوری و سیزده بدر به اعتقاد نحسی ۱۳ و احیای مظاهر ملی گرای مانند تخت جمشید چگونه است ؟
آیت الله صافی گلپایگانی : اشکال دارد .

آیت الله تبریزی :

هیچ یک از این امور رجحان شرعی ندارد .

و تشویق مردم به این مورد ، تشویق به دنیا و غافل کردن از آخرت است .

و این که تصوّر می کنند این امور مردم را به حفظ وطن و عزّت وامی دارد تصوّری

هنگامی که به آنان گفته می شود از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید می گویند : بلکه ما از آنچه پدران و نیاکان خود را بر آن یافتیم پیروی می کنیم اگر پدران ایشان چیزی نمی فهمیدند و هدایت نیافته بودند ، آیا بازهم از آنان پیروی می کنند ؟

باطل است .

آنچه مردم را به عزّت می‌رساند و به حفظ وطن وامی‌دارد ایمان است و بس .

آیت‌الله سیستانی :

اموری که به جامعه ضرر می‌زند و موجب ایذاء مردم است مانند استعمال ترّقه ، خرید و فروش آن ، جایز نیست .

آیت‌الله مکارم شیرازی : این کارها شایسته مسلمانان نیست .

مقام معظم رهبری : چهارشنبه سوری و سیزده بدر مبنای عقلایی ندارد .

آیت‌الله بهجت : این کارها مشروعیت ندارد .

آیت‌الله فاضل‌نکرانی :

در فرض مزبور که دارای خطرات جانی و مالی است و موجب اذیت و آزار دیگران است و مخالف مقرّرات و قانون و نظم جامعه است جایز نیست^{۲۴} .

احکام مربوط به ترّقه و مواد قابل انفجار

س . استفاده از ترّقه و مواد قابل انفجار و ساخت و خرید و فروش آنها اعمّ از این که موجب آزار و اذیت شوند یا خیر ، چه صورت دارد ؟

آیت‌الله مکارم شیرازی : جایز نیست .

آیت‌الله فاضل‌نکرانی :

موارد مذکور اگر موجب اذیت و آزار مسلمین شود جایز نیست و اگر در این

^{۲۴} . مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۱ ص ۱۵۶ و ۱۵۷ .

زمینه مقرراتی وجود دارد باید مراعات شود .

آیت‌الله صافی گلپایگانی :

اگر استفاده از آنها موجب اذیت و آزار دیگران باشد جایز نیست و همچنین خرید و فروش آنها برای جهت مذکوره جایز نیست .

آیت‌الله تبریزی : چنانچه برخلاف مقررات باشد جایز نیست .

مقام معظم رهبری :

در صورتی که موجب اذیت و آزار دیگران باشد یا تبذیر مال محسوب شود و یا خلاف قانون و مقررات نظام جمهوری اسلامی باشد جایز نیست .

آیت‌الله بهجت : در صورت ایذاء و آزار حرام است .

آیت‌الله سیستانی :

اگر دولت منع کند حضرت آیت‌الله این‌گونه مقررات را که نفع جامعه در آن منظور شده تنفیذ می‌کنند^{۲۵}.

تقارن نوروز با ایام حزن اهل بیت علیهم‌السلام

آیت‌الله صافی گلپایگانی :

امت بزرگ و مسلمان ایران ، شیعیان و جوانان متعهد و مخلص ، فرزندان قرآن و نهج البلاغه ، امت توحید ، امت حق و عدل و صدق و صلح ، امت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله و شیعه علی علیه‌السلام ، برادران و خواهرانی که اسلامیت را ملیت ، هویت و افتخار خود

^{۲۵} . مسائل جدید ج ۳ ص ۱۷۵ و ۱۷۶ . تنفیذ کردن : امضا کردن ، تأیید کردن .

می‌دانید و در میدان‌های مختلف، همواره با آن ابراز وجود و اعلام موجودیت می‌کنید و سرافراز و سربلند، به اسلام، به شعائر اسلام، به التزام و احکام اسلام و مدنیّت اسلامی می‌بالید.

عاشوراییان و صاحب‌الزمانیان، شما که همیشه و در فرصت‌هایی مثل تقارن عاشورا و نوروز، هویت اسلامی خود را به نمایش گذارده و نشان داده‌اید. آنچه پیش شما اصل است و همه هدف‌ها و حرکات و افتخارات و برنامه‌ها و شعارها باید به سوی آن و برای آن و برگرفته از آن باشد، اسلام و ولایت اهل بیت علیهم‌السلام است.

روی سخن و عرایض با شما است.

با آن عده‌ای که در عوالم معلومی سیر می‌کنند و می‌خواهند با کارهایی مثل پریدن از روی آتش، سنت‌های مرده را زنده کنند حرفی نداریم.

ذَرَّهُمْ يَا كُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْمُونَ^ط ۲۶.

روی سخن با شما برادران - فرزندان علی علیه‌السلام - و خواهران - دختران فاطمه زهرا علیها‌السلام - است.

البته مراسم خرافی مثل چهارشنبه سوری، مناسب با شأن، مقام، درک، بصیرت و معرفت مردم شریف و مسلمان ایران نیست و کسانی که در این مراسم شرکت

۲۶. حجر ۳: بگذار آنان بخورند و بهره گیرند و آرزوها، آنان را غافل سازد ولی به زودی خواهند فهمید.

می نمایند اکثراً ناآگاه و بی اطلاع می باشند و گروهی غرضشان ضربه زدن به هویت اسلامی جامعه است .

در پشت ترویج این هویت زدایی ، روشن فکرانها و برخی نویسندگان و مطبوعات ملی گرا ، شعار و دستگاه های تبلیغاتی بیگانه قرار دارند .

این ها در گوشه و کنار دنیای اسلام ، به اسم میراث ها و سنت های باستانی ، فرهنگ های جاهلی آن ها را مطرح می کنند .

مثلاً در ایران عصرهای قبل از اسلام ، در مصر دوره های فرعون ها و زمان هایی که عروس نیل و آن خرافات عجیب و غریب رایج بود و در این سو و آن سو و هر جا دستشان برسد برای کم رنگ کردن فرهنگ اسلام و مدنیّت اسلامی تلاش می کنند .

هم اکنون مسأله حجاب در فرانسه و ضدیّت با حقوق اولیه زن های مسلمان ، عمق این توطئه ها را نشان می دهد .

فرهنگ چهارشنبه سوری ، فرهنگ ضد حجاب ، فرهنگ به اصطلاح ملی گرایی ، مبارزه با مدارس دینی ، فشار شدید آمریکا بر حکام آژانس بین المللی انرژی اتمی علیه ایران اسلامی ، اوضاع فلسطین و افغانستان و عراق و ده ها مسائل دیگر ، همه حرکت در خط استیلا بر عالم اسلام و محو مدنیّت آن می باشد و همه در یک مسیر قرار دارد .

مسلمانان در چنین شرایطی باید اتحاد و آگاهی و ایستادگی و هشیاری خود را حفظ کنند و از مواضع و سنت‌های خود عقب نروند، هدف دشمن را از احیای عادات کهن و مرده که چهارشنبه سوری در ایران نمونه‌ای از آن است درک نمایند.

در خاتمه لازم به تذکر است که شنیده شد بعضی از مسئولین به عنوان کنترل و دفع افسد به فاسد، در مقام رسمیت دادن به مراسم چهارشنبه سوری برآمده‌اند. حقیر، این اقدام را که حکایت از ضعف نیروهای کنترل کننده نظم می‌باشد، خلاف مصلحت و حرکت در مسیر همان برنامه چهارشنبه سوری و رسمیت دادن به آن می‌دانم. و ما توفیقی إلا بالله علیه توکلت و إلیه أنیب^{۲۷، ۲۸}.

عید از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام

ک امیرالمؤمنین علیه السلام :

... و کلّ یوم لایعصی الله فیه فهو عید

هر روزی که در آن گناه و معصیت خدا نشود، عید است^{۲۹}.

ک خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام هدیه نوروزی آوردند.

حضرت سؤال کردند: به چه مناسبت است؟

^{۲۷}. موفق شدنم فقط به سبب خداست، بر او تکیه نموده و به سوی او باز می‌گردم.

^{۲۸}. مسائل جدید ج ۴ ص ۱۷۷ تا ۱۷۹.

^{۲۹}. نهج البلاغه با ترجمه محمد دشتی حکمت ۴۲۸. با ترجمه فیض الاسلام حکمت ۴۲۰.

گفتند : ای امیرالمؤمنین روز نوروز است .

امام علیه السلام فرمودند : هر روزتان را برای ما اهل بیت علیهم السلام نوروز کنید ^{۳۰}.

و از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده : هر روز ، نوروز ماست ^{۳۱}.

عکس العمل امیرالمؤمنین علیه السلام

آیت الله محمد فاضل ^{۳۲} :

در زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله نه نام و نشانی و نه مدح و ذمی از نوروز دیده نشد . چون در آن زمان هنوز ایران فتح نشده و مردم آن به اسلام نگرویده بودند و فرهنگ ایران زمین ، و از جمله جشن های نوروزی و نام نوروز ، به اسلام منتقل نگشته بود .

و در زمان امیرالمؤمنین علیه السلام دو خاطره از نوروز به چشم می خورد :

۱ . روزی ایرانیان مقیم عراق برای وی مقداری حلوا (گویا با تشریفات خاصی که سؤال برانگیز بود) به رسم تعارف ، تقدیم کردند .

امام علیه السلام از سر این نوع هدایی جو یا شد .

گفتند : امروز نوروز است و این مراسم نوروزی است .

^{۳۰} . أتى علی علیه السلام بهدیة النیروز فقال علیه السلام : ما هذا ؟

فقالوا : یا امیرالمؤمنین ، الیوم النیروز .

فقال علیه السلام : اصنعوا لنا کل یوم نیروزاً . وسائل الشیعة ج ۱۲ کتاب التجارة باب ۸۸ از ابواب ما یکتسب به ح ۱۴

^{۳۱} . روی أنه علیه السلام قال : نوروزنا کل یوم . وسائل الشیعة ج ۱۲ ، کتاب التجارة باب ۸۸ از ابواب ما یکتسب به ح ۱۵

^{۳۲} . آیت الله شیخ محمد فاضل استرآبادی م ۱۳۱۴ ش در نجف ، فرزند آیت الله نجفعلی فاضل استرآبادی .

وی فرمود: نَيْرِزُونَا كُلَّ يَوْمٍ^{۳۳}.

کنایه از این که اگر با تقدیم و تعارف حلوا، مراسم نوروز برگزار می‌شود همه روز برای ما مراسم تعارف و تقدیم حلوا برگزار کنید تا همه روز ما نوروز شود. احتمالاً از این گفتار نوعی عدم تأیید ظریف و ماهرانه نسبت به مراسم نوروزی و اهداء هدایا برداشت می‌شود.

این گفتار، نوعی ردّ و تکذیب ظریف و عارفانه نسبت به مراسم نوروز تلقی می‌شود.

(و شبیه همین جریان) در عید مهرگان^{۳۴} نیز اتفاق افتاد و علی امیرالمؤمنین علیه السلام

فرمود: مَهْرَجُونَا كُلَّ يَوْمٍ^{۳۵}.

۳۲. مجوسیان^{۳۶} در روز نوروز هدایایی به محضر امام علیه السلام تقدیم داشتند، آن بزرگوار آن هدایا را به جای جزیه آنان به حساب آورد، و به همان مقدار از جزیه^{۳۷} آنان کسر کرد^{۳۸}.

^{۳۳}. هر روز را برای ما نوروز کنید. مجمع البحرین ج ۴ واژه نزر ص ۳۸

^{۳۴}. جشن باستانی که پارسیان از روز ۱۶ تا ۲۱ مهرماه برپا می‌کردند و بعد از عید نوروز بزرگ‌ترین جشن‌ها بود...

فرهنگ عمید

^{۳۵}. هر روز را برای ما عید مهرگان نمایید. القاموس المحيط ج ۲ ص ۳۰۸ نزر

^{۳۶}. زرتشتیان و آتش پرستان.

^{۳۷}. جزیه: مالیاتی که امام معصوم علیه السلام یا جانشین عام یا خاص او از کفار ذمی اهل کتاب دریافت می‌کند تا آنان بتوانند

در پناه مسلمین زندگی نموده و مال و جان و ناموسشان محترم باشد.

^{۳۸}. بحارالانوار ج ۴۱ باب ۱۰۷ ص ۱۱۸ ح ۲۵.

و با این شیوه دو هدف را تأمین کرد و به قول معروف : یک تیر دو نشان کرد :

الف . احترام آنان را نگه داشت و هدایا را رد نکرد .

ب . برگزاری مراسم نوروزی و اهداء هدایا را نیز تأیید نکرد .

نوروز در دوران امویان به بعد

تا زمان معاویه لعنه الله از نوروز در اسلام نه اسمی رسماً شنیده شد و نه اثری

علناً دیده شد ، اما معاویه ، برای تنظیم دریافت مالیات از مسلمانان و جزیه از

کفار ، برگزاری مراسم نوروزی را تصویب کرد .

و حجاج بن یوسف تشریفات دریافت هدایای نوروزی را رواج داد .

و عمر بن عبدالعزیز این مراسم را (که با نوعی تحمیل و اجحاف^{۳۹} بر اهدا

کنندگان برگزار می شد) لغو کرد .

و پس از ظهور ابومسلم خراسانی^{۴۰} و روی کار آمدن خلافت عباسی و نفوذ

^{۳۹} . تحمیل : اجبار ، کاری را به زور بر عهده کسی گذاشتن . اجحاف : ستم کردن ، زیاده روی کردن ، از حد اعتدال تجاوز کردن .

^{۴۰} . ابومسلم خراسانی و انحرافات او :

مقدس اردبیلی رحمته الله علیه در این باره می فرماید : سید مرتضی رازی در کتاب الفصول التامة فی هدایة العامة به سند صحیح نقل فرموده از احمد بن محمد بن عیسی که او گفت :

نزد امام رضا علیه السلام با گروهی از اصحاب آن حضرت نشسته بودم که ناگاه محمد بن ابی عمیر آمد و سلام کرد و نشست و بعد از آن گفت :

یابن رسول الله ! خداوند متعال مرا فدای شما گرداند چه می فرمایید درباره ابومسلم مروزی (خراسانی) که در زمان دولت و سلطنت مروان بن محمد حمار قیام کرد ؟

آن حضرت فرمودند: نام او در کتابی است که اسم دشمنان ما از بنی امیه و غیر ایشان در آن است.

محمد بن ابی عمیر گفت: همانا قومی از مخالفان شما می گویند که او از شیعیان شما است.

امام رضا علیه السلام فرمودند: دروغ گفتند و از حق سر روی گرداندند، لعنت خداوند بر ایشان باد. همانا ابومسلم از دشمنان سرسخت ما و شیعیان ما بود، پس هر کس او را دوست دارد البته ما را دشمن داشته و هر که او را قبول کند البته ما را رد کرده است و هر کس او را مدح نماید محققاً ما را مذمت نموده است.

ای پسر ابی عمیر هر که می خواهد از شیعیان ما باشد باید که از ابومسلم بیزاری جوید، و هر کس که از او بیزاری نجوید از ما نیست و ما از او در دنیا و آخرت بیزاریم.

در ادامه مقدس اردبیلی رحمته می فرماید:

اگر کسی قطع نظر از این حدیث و امثال او کند چون شیعه و سنی در کتابهای خود نقل کرده اند که ابومسلم مقوی آل-عباس (بنی عباس) بود و با امام جعفر صادق علیه السلام مخالفت نمود و انکار امامت امیرالمؤمنین علیه السلام کرد، پس کافر و از اهل جهنم است و این طور کافر را، ملحدان و سنیان و صوفیان دوست می دارند.

و ملحدان اگر او را از خود شمارند و دوست دارند، استبعادی ندارد از این جهت که ایشان نیز مانند او مظهر کفر و مظاهر کفراند و از ایمان بیزار و از اسلام برکنار.

اما دوست داشتن آن دو طایفه او را به اظهار مسلمانی، محل تعجب است و اگر چه ظاهر است که سنیان و صوفیان نیز چه حال دارند و سنیان با او محبت دارند به جهت تقویت نمودن او بر آل عباس و صوفیان با او محبت دارند به جهت آن که او دعوی حلول کرده زیرا که بنای مذهب صوفیان بر حلول و اتحاد است و هر کس را که این دعوی کرده است، دوست می دارند و از خود می دانند...

و در کتب معتبره مسطور است که ابومسلم از وقت خروج تا زمانی که کشته شد ششصد هزار کس را به یقین کشته بود، سوای آن چه در معارک به سبب او کشته شده بودند.

و در زمان سرداری و امارت، شیعه بسیاری به قتل رسانید.

و به حکم او نبیره جعفر طیار را کشتند.

و ابوسلمه خلال را به واسطه کتابتی که به امام جعفر صادق علیه السلام فرستاده بود، فرمود که به قتلش رسانند.

و سلیمان کثیر را به واسطه آن که میل به اولاد امیرالمؤمنین علیه السلام کرده بود، به دست خود او را به قتل رسانید.

و نبیره امام زین العابدین علیه السلام را کشت.

و اخبار در طعن او بسیار است.

برمکیان و دیگر وزرای ایرانی و تشکیل سلسله‌های طاهریان و صفاریان ،
جشن‌های ایرانی دوباره رونق یافتند . . . ۴۱

حدیث معلی بن خنیس

معلی بن خنیس گوید : خدمت امام صادق علیه السلام در روز نوروز رسیدم ، فرمود : آیا
می‌دانی امروز چه روزی است ؟

و در زمان پادشاهی سفاح ، میان ابوجعفر (منصور) و ابومسلم رنجش به هم رسیده بود ، بعد از سفاح چون سلطنت بر
ابوجعفر قرار گرفت ، ابومسلم با او سرکشی نموده ، دعوی امامت و خلافت کرد ، بعد از آن دعوی حلول نمود و دعوی
حلول و اتحاد کردن ، دعوی خدایی کردن است ، و عاقبت ابوجعفر او را در رومیه مداین به قتل رسانید و تنش را در شط
انداختند .
حدیقة الشیعة ذکر امام ششم ص ۵۵۶ و ۵۵۷

مکتب باطل صوفیه یا عرفان مصطلح

کلمه مردی به امام صادق علیه السلام عرض کرد : گروهی به نام صوفیه در این زمان ظاهر شده‌اند نظرتان درباره اینان چیست ؟
حضرت در پاسخ فرمود :

اینان دشمنان ما هستند ، هر فردی که به آنان تمایل داشته باشد ، از آنان است و با آنها محشور خواهد شد .
و به زودی گروهی می‌آیند که خود را شیعه معرفی نموده ولی به صوفیه تمایل داشته و خود را شبیه صوفیه نموده و القاب
صوفیه را بر خودشان قرار داده و گفتار صوفیه را تأویل و توجیه می‌نمایند .

آگاه باشید هر فردی که به صوفیه تمایل پیدا کند از ما اهل بیت نیست و من از او بیزارم .
و هر شخصی که صوفیه را انکار نموده و (اعتقاد و مکتب) آنان را رد نماید مانند کسی است که در رکاب رسول الله
صلی الله علیه و آله با کفار می‌جنگد .
اثنی عشریه شیخ حر عاملی رحمته الله باب ثانی ص ۳۲ ح ۴
کلمه امام هادی علیه السلام :

همه صوفیه مخالفین ما هستند و روش آنان با روش ما متفاوت است و البته اینان مسیحیان و مجوسیان این امت می‌باشند .
اثنی عشریه شیخ حر عاملی رحمته الله باب اول ص ۱۷ ح ۱۰

۴۱ . فرهنگ معین ج ۴ واژه نوروز ص ۴۸۴۵ و ۴۸۴۶ . لغت نامه دهخدا ج ۲۸ واژه نوروز ص ۸۷۴ .

گفتم : فدایت شوم روزی است که مردم عجم^{۴۲} آن را بزرگ می‌شمارند و به همدیگر هدیه می‌دهند .

امام علیه السلام فرمود : سوگند به خانه عتیق^{۴۳} خداوند (کعبه) که در مکه است این بزرگداشت و هدیه دادن‌ها به علت امری است باستانی که آن را برای تو بازگو می‌کنم تا کاملاً آشنا شوی .

معلی گوید : گفتم : ای آقای من ، آموختن آن از شما نزدم محبوب‌تر از زنده شدن مردگانم و مرگ دشمنانم می‌باشد .
سپس حضرت فرمود :

ای معلی ، همانا روز نوروز روزی است که خداوند از بندگانش پیمان و تعهد گرفت که او را بپرستند و هیچ چیز را شریک او قرار ندهند و ایمان به رسولان و حجّت‌های او و امامان و پیشوایان دین بیاورند .

و آن روزی است که نخستین بار خورشید طلوع کرد و باها وزیدن گرفت .

و آن روزی است که گل‌ها و شکوفه‌های زمین آفریده شده است .

و آن روزی است که کشتی نوح پیامبر علیه السلام بر کوه جودی پهلو گرفت .

نوروز روزی است که خداوند گروهی را که هزاران نفر بودند و از خانه‌های خود

^{۴۲} . غیر عرب

^{۴۳} . عتیق : قدیمی ، کهن ، دیرینه . و کعبه را بیت العتیق نامیده‌اند زیرا از قدیم الایام مرکز پرستش خداوند متعال بوده است .

از ترس مرگ فرار کردند و (در بیابان) مردند ، دوباره زنده کرد^{۴۴} .

و نوروز روزی است که (اولین بار) جبرئیل در آن روز بر پیامبر ﷺ نازل شد^{۴۵} .

و آن روزی است که پیامبر ﷺ علی را بر دوش خود بلند کرد تا توانست بت‌های قریش را از فراز بیت الحرام (کعبه) به زیر افکند و بشکند .

و همچنین روزی است که حضرت ابراهیم را بت‌های نمرودیان را شکست .

و نوروز روزی است که پیامبر ﷺ اصحاب خود را امر کرد تا بر خلافت و امیرالمؤمنین بودن علی بیعت کنند (روز غدیر) .

و آن روزی است که پیامبر ﷺ امیرالمؤمنین را به سوی جن (وادی جنیان) فرستاد تا از آنان برای او بیعت گیرد .

و آن روزی است که با امیرالمؤمنین برای بار دوم بیعت شد .

و آن روز روزی است که علی بر خوارج نهروان ظفر یافت و سرکرده آنان ذوالثدیه را کشت .

و نوروز روزی است که قائم ما و والیان امر ظاهر گردند^{۴۶} .

و آن روزی است که قائم ما بر دجال پیروز گردد و او را در میدان کناسه

^{۴۴} . درباره ماجرای این گروه به تفسیر نمونه ج ۲ آیه ۲۴۳ بقره مراجعه نمایید .

^{۴۵} . روز مبعث .

^{۴۶} . ممکن است مراد از ظاهر شدن والیان امر ، رجعت ائمه معصومین به دنیا و حکومت آن بزرگواران باشد .

کوفه^{۴۷} به دار آویزد .

و روز نوروزی نیست مگر این که ما توقع فرج را در آن داریم زیرا آن از روزهای ما و شیعیان ماست . مردمان عجم احترام آن را نگه داشتند و شما آن را ضایع کردید^{۴۸} .

نوروز از زبان امام کاظم علیه السلام

ابن شهر آشوب در کتاب مناقب گوید : حکایت شده است که منصور دوانیقی به امام کاظم علیه السلام پیشنهاد کرد در مراسم نوروزی جلوس فرماید که به نمایندگی از منصور ، فرمانداران و فرماندهان به وی تهنیت و تبریک گویند و هدایا را از آنان تحویل گیرد .

امام علیه السلام فرمود : من اخباری را که از جدّم رسول خدا صلی الله علیه و آله رسیده است تفتیش و بررسی کردم و خبری از چنین عیدی نیافتم .

و این عید ، شیوه فرس^{۴۹} است و اسلام آن را محو و نابود کرد و پناه می برم به خداوند از این که زنده کنم آنچه را که اسلام محو کرده است^{۵۰} .

^{۴۷} . محله‌ای است از محله‌های کوفه .

^{۴۸} . بحارالانوار ج ۵۹ باب ۲۲ ص ۹۱ و ۹۲ .

^{۴۹} . ایرانیان .

^{۵۰} . مناقب آل ابی طالب ج ۴ فصل فی معالی اموره ص ۳۱۸ و ۳۱۹ :

... فقال علیه السلام : إني قد فتّشت الأخبار عن جدّي رسول الله صلی الله علیه و آله فلم أجد لهذا العيد خبراً وإنّهُ سنّة للفرس و محاهها الاسلام و معاذ الله أن نحیی ما محاه الاسلام .

منصور گفت: هر چند این عید مذهبی نیست اما فقط به منظور لشکررداری و تقویت روحیه احترام لشکریان (که اکثراً فارس ایرانی می‌باشند) برگزار می‌کنیم و من تو را به خدای عظیم سوگند می‌دهم که در این مراسم شرکت کنی و آن را اداره کنی.

امام علیه السلام نیز به آن دستور و فرمان عمل کرد و جلوس فرمود.

امیران و لشکریان خدمت امام موسی بن جعفر علیه السلام مشرف می‌شدند، تبریک می‌گفتند و هدایا و تحفه‌هایشان را تقدیم می‌کردند.

منصور شخصی را گماشته بود تا فهرست هدایا را بنویسد.

آخرین نفر پیرمردی بود، او عرض کرد: ای پسر دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله من مرد فقیری هستم، مالی نداشتم برای شما هدیه آورم ولی جدّم در مرثیه جدّ شما حسین بن علی علیه السلام سه بیت رثاء گفته است همان را تحفه آورده‌ام و آن سه بیت این است:

عَجِبْتُ لِمَصْقُولٍ عَلَكَ فَرِنْدَةٌ	يَوْمَ الْهِيَاكِ وَقَدْ عَلَاكَ غَبَارٌ
وَلِأَسْهُمٍ نَفَذْتَكَ دُونَ خَرَائِرِ	يَدْعُونَ جَدَّكَ وَالْدَّمُوعُ غَزَارٌ
أَلَا تَقْضُصَتِ السَّهَامُ وَغَاقَهَا	عَنْ جَسْمِكَ الْإِجْلَالُ وَالْإِكْبَارُ ^{۵۱}

^{۵۱}. تعجب می‌کنم از شمشیر صیقلی شده و جلا داده شده‌ای که در روز نبرد و جنگ، تالو و درخشش آن بر فراز جسم تو بود، آن جسمی که گرد و غبار خاک بر او نشسته بود.

تعجب می‌کنم از تیرهایی که در برابر چشم اهل و خانواده‌ات در جسم تو فرو می‌رفتند در حالی که آن بانوان جدّت علیه السلام را صدا می‌زدند و اشک‌هایشان ریزان بود.

حضرت فرمودند: هدیه تو را قبول کردم بنشین بارک الله فیک .

رو به خادمی که منصور گماشته بود فرمودند: برو نزد منصور و او را خبر ده که با این مقدار مال جمع شده چه باید کرد؟

خادم رفت و برگشت، گفت: منصور گوید: همه را به شما بخشیدم هر چه می خواهید با آن انجام دهید .

امام علیه السلام به آن پیرمرد فرمودند:

این مالها را بردار، همه این اموال را به تو بخشیدم^{۵۲}.

نگاهی به این دو روایت

هر چند این دو حدیث به صورت ظاهر، متعارض و متناقض می باشند اما با مختصر توجه و دقت، احتمالاً تضادی باقی نماند زیرا روایت مدح از هر جهت قابل خدشه و ایراد است:

۱. سند:

زیرا نه از کتاب معتبری نقل شده و نه از مؤلف مورد اعتماد و نه افراد واسطه شناخته شده اند. و معلی بن خنیس^{۵۳} نیز عدالت و وثاقتش ثابت و مسلم نیست.

چرا آن تیرها شکسته و پراکنده نشدند و چرا بزرگواری و بزرگی، شرافت و شوکت و سروری تو آن تیرها را از اصابت بر جسمت باز نداشت و مانع نشد.

^{۵۲}. مناقب آل ابی طالب علیهم السلام ج ۴ ص ۳۴۴، بحارالانوار ج ۴۸ ص ۱۰۸.

^{۵۳}. شخصیت معلی بن خنیس در بین علمای رجال محل اختلاف و بحث است. گروهی او را عادل و ثقه می شمارند و جمعی دیگر عدالت و وثاقت او را نمی پذیرند.

خدشه و ایراد دوم به روایت معلی

۲. متن :

جملات حدیث معلی گویای این نیست که آن جریانات پُر خیر و برکت و با قداست در روز نوروز اتفاق افتاده است تا موجب امتیازات مثبت روز نوروز شود زیرا امام علیه السلام چنین فرمود : در نوروز کشتی نوح به ساحل نشست یا در روز نوروز ابراهیم علیه السلام و علی علیه السلام بت شکنی کردند ، بلکه چنین فرمود :
نوروز روزی است که کشتی به ساحل نشست یا بت شکنی انجام شد و یا چنین و چنان شد .

و به وضوح فرق است بین جمله :

نوروز روزی است که جریان غدیر در آن اتفاق افتاد .

و جمله جریان غدیر در روز نوروز اتفاق افتاد .

جمله نخست به خوبی گویای این است :

روزی را که جریان غدیر در آن اتفاق افتاد باید نوروز نامید و گفته امام علیه السلام همین است نه جمله دوم .

اگر آن چه گفتیم تا این جا درست باشد ، منظور امام علیه السلام این است که اگر بخواهید روز نوروز داشته باشید روزی را که کشتی نوح به ساحل نشست نوروز بدانید .

روزهایی را که ابراهیم علیه السلام و علی علیه السلام بت شکستند و برای امیرالمؤمنین علیه السلام بیعت

گرفتند نوروز بدانید .

خلاصه نظر امام علیه السلام ظاهراً این باشد که در فرهنگ و تمدن اسلامی معیار و محور نوروز شدن و عید گرفتن ، امتیازات آسمانی و خداپسندانه است .

رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا^{۵۴}.

مانند عید قربان و غدیر و بت شکنی و هر نوع اقدام ایثارگرانه و جهادی ، نه کارهای مادی و هوسانه و زمینی و مردمی مانند تاجگذاری و تخت نشینی ... پس در حقیقت (روایت) ظهور جدی در تأیید نوروز باستانی رایج قبل از اسلام ندارد ضمن این که امام صادق علیه السلام می خواهد به این وسیله روزهایی را معرفی کند و رواج دهد که دارای امتیاز آسمانی مذهبی می باشند .

و شاهد صدق این گفتار ، جمله آخرین این حدیث است ، آن جا که می فرماید :

مردمان عجم آن را نگه داشتند و شما آن را ضایع کردید

یعنی آنان روزهایی را که با معیارهای فرهنگی خود ممتاز است حفظ کردند و آن خاطره ها را نگه داشتند ، و اما شما روزهای ممتاز مذهبی و دینی خود را مانند بت شکنی ها و بیعت گیری ها نه حفظ کردید و نه نگه داشتید .

^{۵۴} . مائده ۱۱۴ : قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنَّا ...

حضرت عیسی علیه السلام عرض کرد : خداوندا ، پروردگار ما ، غذا و طعامی بر ما از آسمان نازل فرما تا برای اولین و آخرین ما عید باشد و نشانه و معجزه‌ای از طرف تو باشد .

و شاهد دوم : خلقت خورشید در روز نوروز است ، زیرا قبل از خلقت خورشید روزی نبود که نوروز باشد . پس نتوان گفت : خورشید در روز نوروز خلقت یافت و خلقت خورشید یکی از امتیازات روز نوروز است . اما توان گفت : روز خلقت خورشید نوروز است .

خدشه و ایراد سوم

۳۰ . واقع گرایی روایت منقول از امام صادق علیه السلام .

اگر برداشت و استظهار پیشین از روایت را نپذیریم ، تقیّه بودن این روایت قویاً محتمل است .

زیرا احتمال تقیّه در هر روایت گر چه خلاف اصول و ضوابط است اما در صورت تعارض و تضادّ روایات ، پناه بردن به این شیوه ، ضروری است .

و در مورد نوروز روایت معلّی (اگر دلالتش بر مدح ، تمام باشد) موافق با نظر مخالفین ائمه علیهم السلام است .

زیرا در زمان بنی عباس فرهنگ ایران و ایرانیان ، حاکم و رایج در نظام اسلامی آن روز بود و برگزاری مراسم جشن نوروزی و تقدیم هدایا رسماً مورد تأیید و حمایت دولت مردان بود .

و با مذمتی که در کتاب مناقب از امام کاظم علیه السلام درباره نوروز وارد شده ، به ناچار روایت مدح (بر فرض ظهور در مدح) محمول بر تقیّه است .

خدشه و ایراد چهارم

۴۶. محتوا و مضمون روایت معلی قابل قبول نیست، زیرا نمی توان باور کرد کلّ جریانات مذکور در روایت معلی همگی در روز اول بهار یا در روزی که یکی از شاهنشاهان ایران زمین به تخت و تاج رسید و خلاصه در روز اول سال فرس و ایرانیان اتفاق افتاده باشند.

و به گفته علامه مجلسی رحمته الله: آنچه گفته می شود: روز غدیر و قتل عثمان در روز نوروز، اتفاق افتاد بهترین دلیل است بر این که مراد از نوروز، اول بهار نیست زیرا قطعاً ممکن نیست به فاصله بیست و پنج سال در یک ماه قمری (ماه ذی الحجه) دوبار اول بهار شود.

پس آنان که گویند: نوروز، اول بهار است و به این حدیث (حدیث معلی) استدلال کنند در حقیقت آنچه را که دلیل بطلان است دلیل صحّت قرار داده اند. به تعبیر دیگر:

نوروز در روایت معلی به ۲۷ رجب روز مبعث پیغمبر صلی الله علیه و آله.

و فتح مکه (۸ هجری ۲۰ سال بعد از مبعث در ماه رمضان).

و غدیر (۲۳ سال بعد از مبعث سال ۱۰ هجری).

و بیعت با امیرالمؤمنین علیه السلام بر خلافت (سال ۳۵ هجری ماه ذی حجه) معرفی شد.

در صورتی که فواصل این ماه های قمری با اول بهار قابل جمع نیست...

بررسی روایت امام کاظم علیه السلام

و اما روایت امام کاظم علیه السلام نه مشکل دلالت و نه مشکل مضمون و محتوی دارد و نه مشکل موافقت مخالفان اهل بیت علیهم السلام، بلکه مراسمی را که آنان به نام نوروز برگزار می کردند قابل تأیید ندانست .

گر چه از ناحیه سند ضعیف است .

مهم تر این که روایت بودن آن اصلاً ثابت نیست زیرا ابن شهر آشوب رحمته الله این جریان را به صورت حکایت نقل می کند و نسبت به هیچ راوی و هیچ کتابی نمی دهد

و احتمالاً دستور نماز و دعا در روز نوروز با هدف عطف توجه مردم از سرگرمی های هرزه و بی هدف به سمت و سوی کارهای هدف دار و سازنده و خدا پسند باشد نه این که خود روز نوروز دارای امتیاز و ویژگی متناسب با راز و نیاز و توجه به خدا باشد مانند :

روزهای عرفه و غدیر و شبهای قدر و نیمه شعبان . . . ۵۵

سفره هفت سین

س . آیا سفره هفت سین عید نوروز اشکال دارد و قرآن گذاشتن در داخل آن چه حکمی دارد ؟

ج . گذاشتن سفره هفت سین از آداب شرعی حساب نمی شود و مطلوبیت شرعی

۵۵ . روزنامه کیهان شماره ۱۸۱۹۵ پنج شنبه ۱۳۸۳/۱۲/۲۷ ص ۶ .

ندارد ، بلکه چه بسا ضرر هم دارد از جهت این که موجب اتهام شیعه پیش بقیه

فرقه‌ها می‌شود و تهمت می‌زنند که این‌ها دینشان با خرافات همراه است.^{۵۶}

س . نظر مبارک حضرتعالی در مورد رسم سفره هفت سین نوروز چیست ؟

آیت الله صافی گلپایگانی : خرافی است.^{۵۷}

آیت الله سید محمد شاهرودی : مدرکی و اساسی برای آن نیافتیم.^{۵۸}

آیت الله بهجت : اقتصار بر مأثورات^{۵۹} از اهل بیت علیهم‌السلام بشود.^{۶۰}

آیت الله مکارم شیرازی :

این یک رسم شرعی نیست بلکه یک رسم عرفی است.^{۶۱}

مجازات ساخت ، فروش و واردات مواد آتش زا

۱ . وارد کردن مواد منفجره و مواد محترقه به کشور ممنوع است مگر با اجازه

دولت .

و چنانچه اشیاء مذکور را بدون اجازه وارد کشور نماید در صورتی که مرتکب ،

مسئح نباشد در مورد مواد منفجره به حبس جنایی درجه یک از سه تا ده سال و در

^{۵۶} . آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۲ ص ۴۸۸ س ۱۹۹۷ .

^{۵۷} . استفتاء خصوصی کتبی ۸ جمادی الاولی ۱۴۲۹ ق شماره ۸۷ / ۲۹۴ .

^{۵۸} . استفتاء خصوصی کتبی شماره ۲۷۱۳ .

^{۵۹} . مأثورات : آنچه در روایات اهل بیت علیهم‌السلام آمده است .

^{۶۰} . استفتاء خصوصی کتبی .

^{۶۱} . استفتاء خصوصی کتبی ۱۳۸۷/۲/۲۲ ش شماره ۱۲۱۹۵ .

مواد محترقه به حبس عادی از سه ماه تا سه سال محکوم می شود.^{۶۲}

۲. خرید و فروش یا نگهداری یا حمل و نقل و مخفی کردن یا ساختن مواد منفجره یا مواد محترقه به طور غیر مجاز ممنوع است و مرتکب حسب مورد مشمول مقررات مذکور در بالا می گردد.^{۶۳ ۶۴}

مجازات اخلال گران آسایش عمومی در شب چهارشنبه سوری

اخلال گران و متعرضین و مزاحمین بر حسب ماده ۶۱۸ و ۶۱۹ و ۶۲۰ قانون مجازات اسلامی محکوم می شوند.^{۶۵}

۱. هر کس با هیاهو و جنجال یا حرکات غیر متعارف یا تعرض به افراد موجب اخلال نظم و آسایش و آرامش عمومی گردد یا مردم را از کسب و کار باز دارد به حبس از ۳ ماه تا ۱ سال و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد.^{۶۶}

۲. هر کس در اماکن عمومی یا معابر متعرض یا مزاحم اطفال یا زنان بشود یا با الفاظ و حرکات مخالف شؤن و حیثیت به آنان توهین نماید به حبس از ۲ تا ۶ ماه و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد.^{۶۷}

^{۶۲}. قسمتی از ماده ۱ قانون تشدید مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح.

^{۶۳}. فرازی از ماده ۲ این قانون.

^{۶۴}. کتاب مجموعه قوانین و مقررات جزایی ۱۳۸۶ ص ۷۱۶-۷۱۷.

^{۶۵}. روزنامه کیهان شماره ۱۸۱۹۳ سه شنبه ۱۳۸۳/۱۲/۲۵ ص ۱۵ به نقل از اطلاعیه روابط عمومی دادسرای عمومی و انقلاب تهران.

^{۶۶}. ماده ۶۱۸ فصل ۱۷ قانون تعزیرات و مجازات‌های باز دارنده.

^{۶۷}. ماده ۶۱۹ همان.

۳. هرگاه جرایم مذکور در نتیجه توطئه قبلی و دسته جمعی واقع شود هر یک از

مرتکبین به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد^{۶۸} .^{۶۹}

فهرست

۱	داستان اصحاب رس	۲۰	احکام مربوط به ترقه و مواد قابل انفجار
۲	درخت صنوبر	۲۱	تقارن نوروز با ایام حزن اهل بیت
۵	شیطان و دعوت به فساد	۲۴	عید از دیدگاه امیرالمؤمنین
۶	جشن شهر بزرگ و سیزده بدر	۲۵	عکس العمل امیرالمؤمنین
۷	مأموریت پیامبر	۲۷	نوروز در دوران امویان به بعد
۷	خشک شدن درختان	۲۷	ابومسلم خراسانی و انحرافات او (پاورقی)
۸	کشتن پیامبر	۲۹	مکتب باطل صوفیه یا عرفان مصطلح (پاورقی)
۹	نزول عذاب الهی	۲۹	حدیث معلی بن خنیس
۱۰	مراسم خرافی سیزده بدر	۳۲	نوروز از زبان امام کاظم
۱۱	عدد ۱۳ نحس نیست	۳۴	نگاهی به این دو روایت
۱۲	نوروز یعنی روز نو	۳۵	خدشه و ایراد دوم به روایت معلی
۱۳	نوروز عید مذهبی نیست	۳۷	خدشه و ایراد سوم
۱۳	دلیل معتبر بر اعمال نوروز نداریم	۳۸	خدشه و ایراد چهارم
۱۴	به مرجع دینی باید رجوع کرد نه مردم عوام	۳۹	بررسی روایت امام کاظم
۱۶	گناه در هر روز و هر جا حرام است	۳۹	سفره هفت سین
۱۸	چهارشنبه سوری سند حماقت	۴۰	مجازات ساخت، فروش و واردات مواد آتش زار
۱۹	احیای مظاهر ملی گرای	۴۱	مجازات اخلال گران آسایش عمومی

^{۶۸} . ماده ۶۲۰ همان .

^{۶۹} . کتاب قانون مجازات اسلامی ص ۱۷۱ .

منابع

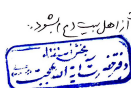
- أجوبة الاستفتاءات فارسی مقام معظم رهبری چاپ چهلّم بهار ۱۳۸۷ شرکت چاپ و نشر بین الملل وابسته به انتشارات امیرکبیر .
- استفتاءات آیت الله حاج آقا حسین بروجردی ج ۲ چاپ اول ۱۳۸۸ ش چاپخانه بزرگ قرآن کریم نشر مؤسسه آیت الله بروجردی .
- استفتاءات جدید آیت الله تبریزی ج ۲ چاپ اول ۱۳۸۵ ش چاپ ستاره انتشارات سرور .
- استفتاءات جدید آیت الله مکارم شیرازی ج ۳ چاپ سوم ۱۳۸۶ چاپخانه سلیمانزاده انتشارات : مدرسه الإمام علی بن-أبی طالب علیه السلام .

• استفتاءات خصوصی کتبی ، مؤلفین پیام دین .

ع ۲: این، یکی از علم نیت بزرگ است عزیزات ۲
میزوق؛ -
۱۳۸۴ ر ۱۴

۲۰- حروف است . ۱۳۸۸/۱۶/۸

کتاب: افسار و راز آراهل بیت (ع) -

ج ۲: مدرک و اسامی برای آن ناهم علیه السلام

☑ از تمامی عزیزانی که در گردآوری مجموعه پیام دین تاکنون همکاری نموده‌اند ، تقدیر و تشکر می‌نمایم ، به خصوص برادر ارجمند و گرامی جناب حجة الإسلام محمد قاضی زید عزه الشریف .

• أقرب الموارد فی فصیح العربیة والشوارد ، سعید الخوری الشرتونی اللبنانی سال ۱۴۰۳ هـ . ق مکتبه آیت الله مرعشی نجفی .

• بحار الانوار علامه مجلسی رحمته الله علیه، نشر دارالکتب الاسلامیه تهران .

• حدیقة الشیعة علامة مقدس اردبیلی رحمته الله علیه، چاپ دوم مهر ۱۳۶۱ انتشارات گلی .

• رساله اثنتی عشریة فی الرد علی الصوفیة علامه شیخ حرعاملی چاپ سوم ۱۳۸۱ هـ . ش ناشر مکتبه المحلاتی چاپخانه العلمیة قم .

• روزنامه کیهان شماره ۱۸۱۹۳ ، ۱۳۸۳/۱۲/۲۵ و شماره ۱۸۱۹۵ ، ۱۳۸۳/۱۲/۲۷ .

• علل الشرایع ج ۱ شیخ صدوق قدس سره چاپ دوم سال ۱۳۸۵ انتشارات المکتبه الحیدریة .

• عیون أخبار الرضا علیه السلام ج ۱ شیخ صدوق رحمته الله علیه، ترجمه محمدرضا رحمتی شهرضا چاپ هشتم پاییز ۱۳۹۳ چاپ عترت نشر پیام علمدار

• فرهنگ عمید ، حسن عمید چاپ بیست و هشتم ۱۳۸۶ مؤسسه انتشارات امیرکبیر .

• فرهنگ معین دکتر محمد معین چاپ ششم سال ۱۳۶۳ مؤسسه انتشارات امیرکبیر .

• قانون مجازات اسلامی جهانگیر منصور چاپ ۵۳ سال ۱۳۸۶ نشر دیدار .

• لغت نامه دهخدا علی اکبر دهخدا سال ۱۳۴۱ چاپخانه دانشگاه تهران .

• مجمع البحرین شیخ فخرالدین الطریحی چاپ دوم شهریور ۱۳۶۲ چاپ طراوت انتشارات مرتضوی .

• مجموعه قوانین و مقررات جزایی جهانگیر منصور چاپ ۱۴ سال ۱۳۸۶ نشر دیدار .

• مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ، سیدمحسن محمودی انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان .

- مناقب آل ابی طالب علیهم السلام ابو جعفر محمد بن علی بن شهر آشوب المازندرانی چاپ اول ۱۳۷۹ انتشارات ذوی القربی .
- من لایحضره الفقیه شیخ صدوق رحمته الله ج ۳ چاپ دوم سال ۱۳۶۳ .
- منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغه ج ۱۰ میرزا حبیب الله هاشمی خوئی رحمته الله چاپ چهارم مکتبه الاسلامیه تهران .
- معارف دین آیت الله صافی گلپایگانی ج ۲ چاپ اول ۱۳۸۵ دفتر نشر آثار معظم له .
- نهج البلاغه ، الشریف الرضی مترجم محمد دشتی چاپ اول تابستان ۱۳۸۷ چاپ باقری نشر انتشارات سادات رضوی .
- وسائل الشیعة العلامة الشیخ محمد بن الحسن الحرّ العاملی رحمته الله چاپ ششم ۱۴۰۳ هـ . ق مکتبه الاسلامیه طهران .

نشریه پیام دین

موضوع :	نوروز ج ۱ تا ۳	مدیر مسئول :	علی صادقی موحد
تاریخ تألیف :	۱۳۸۳ و ۱۳۸۷	صاحب امتیاز :	احمد سعید کریمی
تاریخ بازبینی :	اسفند ۱۳۹۹	طرح جلد :	عباس گنابادی ، علی حقانی